

Els diccionaris d'EL TEMPS

A peu amb Josep M. Espinàs

Josep M. Espinàs, autor de nombrosos llibres de viatges a peu, ha preparat per als lectors d'aquest setmanari un diccionari imprescindible.

EL TEMPS m'ha demanat que anotés, en forma d'entrades de diccionari, algunes opinions o vivències nascudes de la meua experiència d'escriptor caminant. He publicat sis llibres de viatges a peu, centrats en el Pirineu de Lleida, el Priorat, la Segarra, la Terra Alta, la Llitera (comarca de l'Aragó de parla catalana) i l'Alt Maestrat. Els tres primers els vaig fer de jove, i ara han estat recollits en el volum número 5 de l'Obra Completa que publica Edicions La campana. Els altres tres viatges els he fet de gran, aquests últims estius.

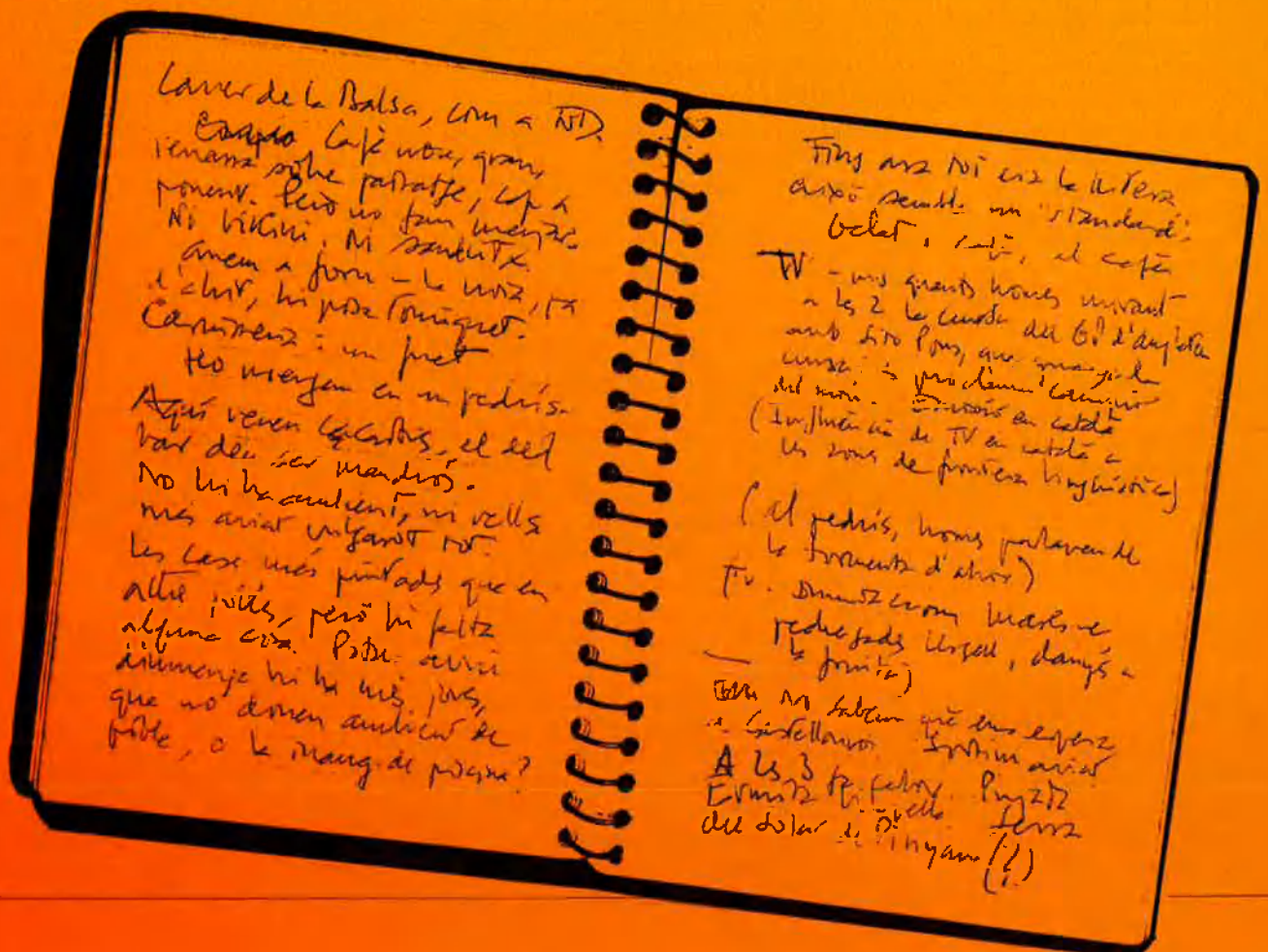
Aquest petit diccionari que he organitzat per a EL TEMPS no té cap pre-

tensió metòdica, al contrari: he triat lliurement alguns aspectes, de molt diversa mena i significació, que només poden ser una aproximació, sovint personal i sempre fragmentària, a l'aventura humana i literària d'anar a peu. Alguns dels textos que segueixen són petits retalls que he aïllat dels meus llibres, perquè m'ha semblat que resumien una opinió, una sensació, un fet, i d'altres són textos escrits expressament per a aquesta ocasió.

Tot i que aquest diccionari és deliberadament arbitrari, potser suggereix la gran riquesa d'estímuls que per a un escriptor, i per a tothom, pot tenir un viatge a peu.

Acompanyats. El primer viatge a peu el vaig fer amb tres persones: Camilo José Cela, José Luís Barros i Felipe Luján. Cela volia caminar per Catalunya, i quan va saber que jo em preparava un itinerari s'hi va afegir. És l'única vegada que he anat amb tanta gent (Pirineu de Lleida). El viatge pel Priorat i el viatge per la Segarra els vaig començar sol, i en els últims dies s'hi van incorporar, respectivament, Joaquim Muntanyola i Rafael Bigorra. Els viatges que he fet de més gran (Terra Alta, la Llitera, l'Alt Maestrat), els he compartit amb Isabel Martí.

Anar en grup —encara que sigui amb bons amics— no permet viure a fons

L'experiència d'estranyament del món habitual que és un viatge a peu. Anar sol és, sovint, d'una duresa temible, però l'aventura –i la soledat de l'aventura, i els contratemps, i la solitud acumulada– és viscuda amb una intensitat que a vegades fa mal, encara que la impregnació, vital i literària, de cada fet sigui profitosa. Anar acompanyat per una altra persona, només, és una bona fórmula, sobretot si l'altra persona coneix què significa per a tu un viatge a peu, i el viu amb la mateixa actitud. En els tres últims viatges, que han estat incidentats i esplèndids, la sensibilitat i l'ànim d'Isabel han tingut per a mi el més gran valor. Com a editora, sabia veure el llibre que, passa a passa, anàvem fent; com a amiga, demostrava la perfecció de la fórmula: caminar en parella. Perquè, encara que caminis amb algú, el viatge sempre el fas sol, però un company el suavitza amb el consol de la complicitat i l'enriqueix amb la possibilitat del comentari.

"Anar en grup no permet viure a fons l'experiència d'estranyament del món habitual que és un viatge a peu".

ARXIU

Adaptació. L'arribada, cada dia, a un poble diferent, representa un esforç d'adaptació.

Amb l'experiència, aquesta adaptació es fa d'una manera molt ràpida i natural. D'un poble amb

gent al carrer hem passat a un poblet sense plaça. Hem deixat una fonda i haurem de ser acollits per una família. A mig camí, avui, pot ser que trobem un lloc per dinar, i demà haurem de seure en un marge i menjar unes galetes o una mica de fruita. Un viatge a peu no és un programa, sinó un exercici d'acceptació contínua de les sorpreses i les contradiccions.

Anonimat. Mai, en cap dels viatges a peu, no m'he fet conèixer. L'anonimat ha estat sempre una norma rigorosament observada, fins i tot en les situacions més incòmodes. Quan es va publicar *A peu per la Llitera* algunes autoritats municipals i gent notable de la comarca no van entendre que jo hi hagués caminat sense posar-m'hi en contacte. Si haguessin sabut que una persona que escriu, i que escriu als diaris –i un periodista!–, i que pensava fer un llibre de la seva experiència, corria per la seva jurisdicció... M'hau-

rien convidat a dinar i no hauria hagut d'abandonar mai un poble perquè no trobava on dormir. A canvi, m'haurien obligat a veure totes les ermites del terme i el nou escorxador, i potser la restauració del saló de sessions, que això sí que convé explicar-ho a la gent, i no les coses que diu en Tomaset, perquè al capdavant, ¿qui és en Tomaset? Penso que l'amic Parera, de Castellonroi, tenia raó quan em va dir: "És que vostè ha subvertit les jerarquies... Un escriptor que pot tenir influència ha de parlar amb la gent que té poder, als pobles. ¿Com ha gosat passar de llarg? Nosaltres l'hauríem atès".

La llibertat i la literatura potser són coses massa complicades per intentar explicar-les, i no cal dir als altres, si ja són prou complicades per a un mateix.

Bloc. Un petit bloc, que càpiga a la butxaqueta de la camisa. Traure'l a cada moment, per anotar-hi, mentre es camina, aquella observació resumida en una o dues paraules, que després seran els salvavides de la memòria. Procurant que la camisa no li traspassi la suor ni l'aiguat esborri la lletra. El petit bloc es va omplint de signes pàgina a pàgina, dia a dia. El bloc que, a la nit, cal posar al corrent, perquè no hem gosat escriure-hi res mentre la dona o el vell ens ex-

plicava tot allò. El gust d'estrenar-lo, de posar la primera data, el nom del primer poble i pensar que no puc saber què apuntaré a la ratlla següent. I no pensar mai, l'últim dia, si allò que hi escric és l'última cosa que hi escric.

Cadires de nit. Fem la ronda de les cadires de la nit, repartides pels portals. Anem passant i

veiem com els caps es giren i les mirades ens segueixen, com les converses s'aturen, com la dona que parlava perd el fil.

La lluna està voltada d'una mena de cotó de color taronja. Potser és la calor. El termòmetre del carrer, a les onze de la nit, marca els 30 graus.

Quan hem arribat a Tírig, al migdia, no es veia ningú. Ara, en la penombra dels carrers, s'endevinen per tot arreu dotzenes de figures immòbils. És l'hora que els éssers humans, com insectes nocturns, han sortit dels caus.

Cafès. Sempre hi ha algú, en aquest cafè, i ja en coneixem els habituals, que hi troben un espai de relació humana. Un cafè, i sobretot un cafè com aquest, on tothom hi té cabuda i on consumir és només una de les possibilitats, és una

institució social, un equipament de primera necessitat. Hi ha les colles que convergen, els quatre que juguen a cartes, els solitaris... Sense un cafè la soledat seria més dura, i jo estimo els cafeters que saben convertir el cafè en la casa del poble.

Caminar. El caminar que m'agrada demana que no hi hagi excessius punts de referència, que em trobi submergit en un paisatge molt sobri, sense motlures barroques, sense refinaments miniaturistes. M'agrada de caminar en abstracte, ser un punt en una línia —un punt que progressa lentament.

Així un té la impressió que s'ha evadit en part de la seva condició humana de límits coneguts, que ha augmentat la sensibilitat incorporària. En un paisatge minuciosament sensual i elaborat això no és possible. En un paisatge solitari, immens i simple, caminar es converteix en una activitat total i única, i un es fa gairebé sord i cec i s'arriba a aconseguir que el pur moviment físic sigui l'única consciència. Algunes vegades em sembla que ho he aconseguit; el moviment físic com una porta que et fa passar a un altre àmbit, com si fos una embriaguesa.

Campanars.

En el meu primer viatge a peu, em va estranyar que cada vegada que m'acostava a un poble sentís

les campanes de l'església. Durant uns dies vaig creure que era una casualitat afortunada, perquè és consolador que, després de fer un esforç per arribar-hi, un poble et rebí amb una salutació tan bonica i amistosa.

Després vaig adonar-me que ni era un fet casual ni una mostra de bona voluntat acollidora d'un vicari, sinó un fet que tenia una explicació impecablement lògica. Era normal que, avançant pel camí, jo descobrís cada poble almenys a un quilòmetre, i per fer aquest quilòmetre era igualment normal que jo m'hi estés quinze minuts. I com que les campanes toquen els quarts...

Això m'ha confirmat que, en un viatge a peu, la mesura del temps i la mesura de l'espai coincideixen en una harmonia perfecta.

Capvespre.

Es fa més fosc, i a l'horitzó, molt lluny, pampalluguegen a la carena d'una

serra uns punts de llum. És la Fatarella, d'on hem sortit aquest matí.

Al davant nostre, als peus del balcó enlairat, s'estén un gran amfiteatre d'avel·laners. Tot aquest paisatge és obra de l'home, d'una voluntat antiga i pacient, que ha posat en ordre regular tots els arbres de secà i ha alçat llargues i sacrificades parets de pedra per domesticar la terra. D'aquí estant, en la penombra creixent, es veu com els grisos, els verds i els ocres afinen pàl·lidament la seva elegància, i lentament tot, la terra i els arbres i l'aire, s'emboïca en una mena d'immens i lleuger mocador lila.

I nosaltres, immòbils.

Carretera.

Hi ha una mena de caminant purista que no vol saber res de les carreteres i, honradament, jo no sóc d'aquest llinatge. No faré la defensa dels camins, que tanta gent ha fet, i el meu afegit d'elogis seria

superflu. He corregut molts camins, pel meu país, fàcils i difícils, encaixonats i airosos, desanimadors i engrescadors. Els camins m'han proporcionat disgustos, però també satisfaccions inoblidables. Seguint els estrets i ramificats camins d'una vall ensotada m'ha semblat, a vegades, com si seguís les ratlles del palmell d'una mà, i estigués a punt de revelar-se'm el secret de l'existència, que és la barreja dels dubtes, les intuïcions, les sorpreses, les desesperances, les plenituds.

Un camí és una oportunitat de perdre's, i això no sempre és dolent.

Però hi ha caminants que rebutgen les carreteres perquè són d'asfalt, perquè són un testimoni humà, perquè no hi troben la soledat fraternal amb la natura que els ha dut a caminar. És un sentiment que entenc, i respecto. I no se m'acudiria, per plaer, fer a peu la carretera de la costa, on el trànsit de cotxes és incessant. Però hi ha carreteres molt solitàries, com aquestes de la Terra Alta, on al llarg de dues hores de caminar no passen més de mitja dotzena de vehicles. I cal reconèixer que hi ha carreteres de traçat ideal per contemplar

una vall, carreteres que s'enlairen o baixen, cargolant-se, i van obrint a cada revolt noves perspectives, i donen aire a la mirada.

Una carretera és, a més, una oportunitat de no sentir-te heroi, ni apòstol de la puressa silvestre, i això a vegades també és bo.

L'orgull, en el fons, d'haver-se aventurat per camins ingrats, demana el complement d'humilitat de seguir una carretera segura.

Desconeguts.

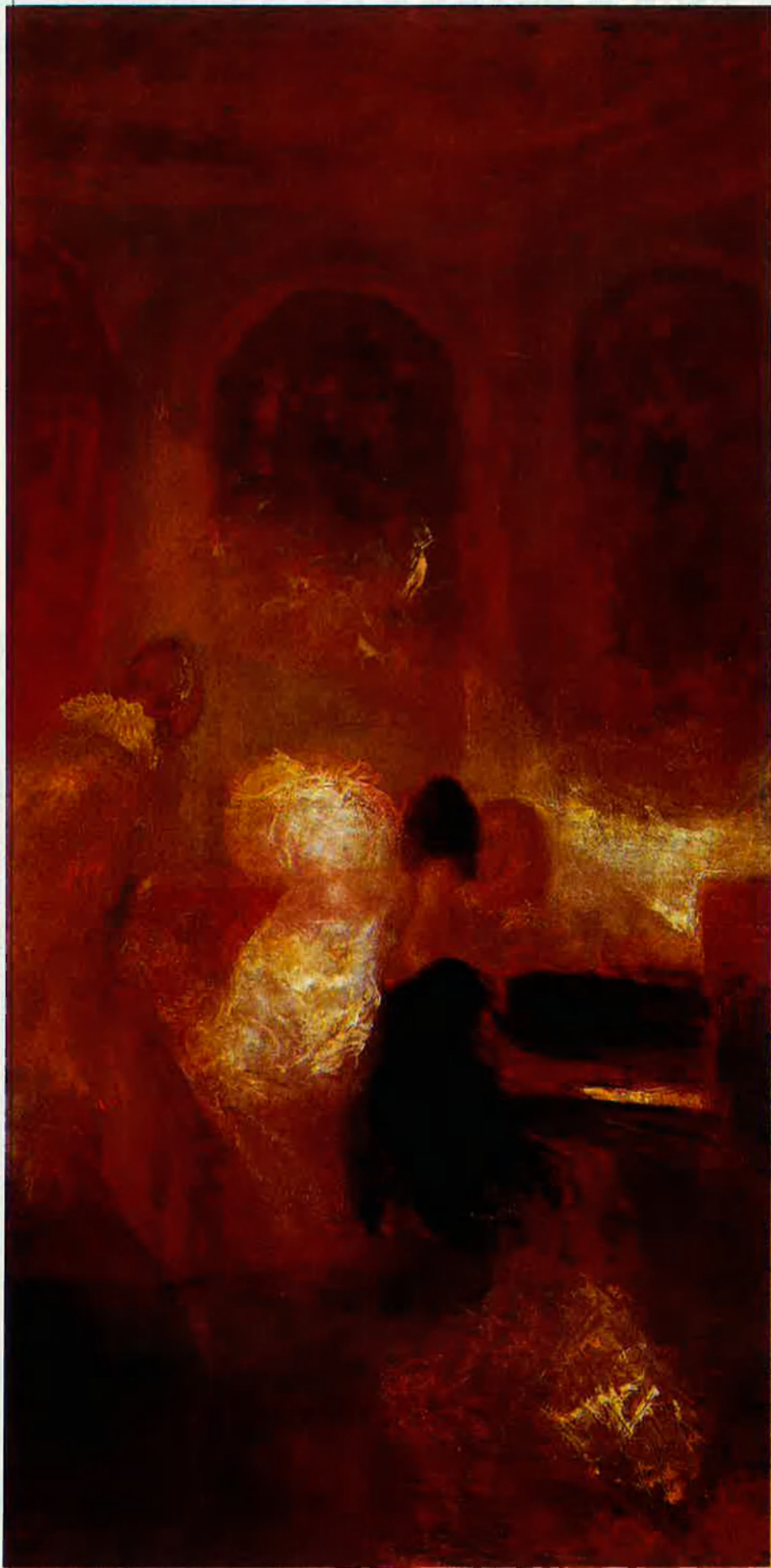
Es troben desconeguts en un camí, en un camp d'ametllers, en un pedrís. Gent amb la qual

s'hi parla. Gent que sovint impressiona o emociona. Gent que t'explica, impensadament, que fa anys es va escapar del camp de concentració de Mathausen. Gent que t'ha vist sortir a peu del poble i al cap de mitja hora, quan una duríssima tempesta es desencadena en aquell racó de món, agafa un cotxe i intenta trobar-te perquè pateix per tu. Gent que, en un cafè, t'ha tractat amb la naturalitat d'un amic de sempre, i feia cinc minuts que hi havies arribat. Gent que no veuràs mai més. Per això escric els llibres, perquè necessito recordar tota aquesta gent, que van tenir un instant, una paraula, un gest per al desconegut que va passar pel seu costat.

Distància humana. Des d'un camí que avança per una carena, el paisatge de secà, encara que sigui auster, pot tenir la grandiositat d'un espectacle. Anant, en canvi, pels barrancs i els fondals, sense horitzó, per valls estretes on tot és a primer pla, saltant d'una vinya a un olivar, ens sentim enganxats a una terra trepitjada i treballada al llarg de mil.lennis de fatiga. La impressió ja no neix del panorama, de la geografia natural i general, sinó de la distància humana: avançant pels camins pedregosos i esquerps m'he sentit més d'una vegada l'ombra de l'home ibèric, d'aquell home que ja aleshores, com l'home d'ara, vivia aquí de la vinya i de l'olivera. De lluny, des de la carena, es veuen vinyes i camps d'oliveres, que fan bonic. De prop —quan seus, cansat, al seu costat— una olivera i un cep fan molt de respecte.

Dones. Me'n torno als Carrerons. Hi ha bastants dones, ara, assegudes a les cadi-

res. I de cop m'adono de la diferència fonamental. Els homes s'agrupen al cafè, les dones fan petites reunions de dues o tres, davant dels portals. Les dones no juguen a cartes, no *passen* el temps, les dones *fan* coses.

—Ja ho veu, uns calcetinets de mitja —em diu una.

O un jersei pel nét, o unes cortinetes. O pelen patagues, que en diuen aquí. Les dones s'organitzen en cèl·lules veïnals: cada vint o quaranta metres hi ha unes quantes cadires juntes, i és bonic veure, si el carrer és una mica llarg, aquests tres o quatre grupets de cadires, prou separats per expressar el territori de cada colla de veïns, però al mateix temps lligats en un conjunt social. Jo trobo que aquestes dones tenen, en general, més vivacitat que els homes. ¿Hi influeix el fet que no beguin alcohol com ells? Potser sí, però segurament hi ha d'altres raons. L'home tendeix a ser un ésser instrumental. Quan ja no pot treballar no sap què fer. La dona rural sempre ha de fer coses, coses amb les mans i coses amb el cap, i penso que això la salva, això li conserva la vivor. Vinc de veure els homes encauats en el cafè, abstrets, silenciosos, a vegades com si els aclaparés un pes feixuc, i ara trobo en aquestes dones de les cadires una mirada atenta al que passa —ben poca cosa— més amunt o més avall, i saluden la dona que ve d'on sigui i li pregunten qualsevol cosa, i una dona riu, i es parla d'aquell o de l'altra, i la més jove s'interessa pel nét de l'àvia que fa els mitjonets, i "quina fresqueta més bona, ¿oi?" em diuen; "si vol li trec una cadira"...

Aquestes dones viuen fins que es moren.

E r m i t e s .

L'Alt Maestrat és ple d'ermites, instal·lades en els punts més alts d'aquesta orografia tan accidentada. Penso que són com una mena de fars d'orientació i de navegació per al caminant, a condició que en sàpiga el nom. El que passa és que el foraster es pot confondre fàcilment, els cims s'assemblen i les ermites, que sempre es veuen de lluny, també. Però és bonic això d'un territori relligat per una xarxa d'ermites, i que, enfilant-se en una, sempre se'n vegi una altra, com si fossin nius segurs per a qui pogués volar de cim en cim.

BARCELONA T'ESPERA

CATALUNYA

Generalitat de Catalunya
Departament de Comerç
Consum i Turisme
Direcció General de Turisme

"Al llarg del camí, el ciutadà és vulnerable".

ARXIU

Fites. Ho vaig aprendre de Camilo José Cela, quan vam fer junts el viatge pel Pirineu de Lleida: saludar cada una de les fites quilomètriques que trobàvem a la carretera. Més que saludar-les, el que ell feia era clavar a cada fita un cop de bastó, potser com volent dir: un quilòmetre més al cove. Jo, quan trobo una fita, la saludo atentament —em trec el barret de palla, si el porto— i li dic: "passi-ho bé, senyor Catorze". O senyor Trenta cinc, o com es digui. És una llàstima que pels camins i les dreteres no hi hagi fites, perquè les fites fan companyia en la soledat del camí, ens parlen, ens diuen on som, ens feliciten pel tros que ja hem fet i ens donen ànim: "endavant, amic, ja no falta tant".

Gent. Anant a peu no trobes mai gent. Sempre trobes persones. Individualitzades i mai no repetides una mica més avall.

Humor. Sovint m'ho han dit: "¿I vostè fa tota aquesta comarca a peu? ¡Sí que té humor!"

Volien dir: quin caprici, quina excentricitat. Però no és cert que jo tingui un humor —o un estat d'ànim, que és el mateix— que em faci caminar; és exactament el contrari: sé que camino per aconseguir millorar el meu humor: "disposició afectiva de l'esperit o del temperament".

Indicacions. A vegades, les explicacions que ens han donat són tan genèriques que

no ens ajuden: "Tirin per'vall, i després cap aquí i pujaran, i quan siguin dalt ja veuran lo poble". Però ¿fins on hem de tirat per avall, i què vol dir cap aquí, i on hem de pujar? Altres vegades tampoc no ens serveixen, les indicacions, pel defecte contrari. Són excessivament concretes: "Quan arribin al molí vell girin cap a Santa Magdalena però deixin el camí una mica abans d'arribar a can Rabassa..." Ell sí que ho sap, però nosaltres no, quin d'aquells edificis en ruïnes és el molí vell, i què és i on para Santa Magdalena.

Ingenuïtat. A vegades m'han dit, en acabar un viatge: ¿però no ha anat a parlar amb el senyor, que viu en aquell poble per on vostè ha passat, què és l'historiador de la comarca? El lector dels meus viatges a peu ja sap que no hi vinc a emparitar ningú ni a forçar res, sinó al contrari: hi vinc a ser emotivament forçat per la vida que flueix espontàniament al meu voltant. No fabrico el que vull que passi en aquests llibres, només narro el que passa pel camí de les hores viscudes.

Perquè de tant en tant és bo per a mi, penso —i no sé si també per a altres escriptors— exercir la malícia de l'ofici al servei de la ingenuïtat, recuperable, de l'home Ingenu, que en dret romà, volia dir "nascut lliure". Renéixer, doncs, en el camí i en els pobles, davant dels arbres i els homes, a la llibertat de mirar sense haver d'interrogar-se, a la llibertat d'escriure sense haver de consultar.

Intensitat. Al llarg del camí, el ciutadà és vulnerable. Ha deixat la closca protec-

tora de la seva ciutat, dels seus costums, de tots els objectes familiars i les referències que li donen una seguretat de la qual, per inèrcia, no és conscient. Al llarg del camí, el ciutadà s'enfronta amb noves situacions que li provoquen respostes desacomunades. I reapren la intensitat dels estímuls. Un petit contratemps és un gran disgust; una inesperada i petita satisfacció és una gran alegria. Reapren el sentit del fracàs quan s'equivoca de camí, i la renovada força del plaer quan finalment apareix el poble a l'altra banda del turó. Un barceloní pot sentir-se a París o a Nova York com si no hagués sortit de la seva closca. Pels camins inhòspits i perdors dels Forcall, un barceloní se sent profundament estrany, estranger. Sentir-se estrany és l'oportunitat de redescobrir la intensitat del viure.

Joventut.

Vaig fer viatges a peu, de jove. Tinc la impressió que no sabia veure tantes coses com ara, i les

que veia les veia massa a la meua manera. Però havia de passar per aquesta experiència, per aprendre a construir-me una mirada més exacta i més modesta: només després d'haver vist moltes coses com creus que les has de veure, es pot començar a veure alguna cosa tal com aquella cosa és.

Lamentacions. Un viatge a peu és una

escola contra l'hàbit de lamentar-se per qualsevol contrarietat. Jo tendeixo a programar cada jornada i m'irrita cometre errors o l'aparició de fets imprevistos que desmunten les meves previsions. Cal entrenar-se a acceptar les petites adversitats. Si el camí no és el que jo volia agafar; si una tempesta m'obliga a estar-me més hores de les calculades en un poble, lamentar-se'n és el gran secret d'un viatge a peu: tot el que passa està bé que passi. Tot el que passa és matèria de vida i, en el meu cas, matèria de literatura. No és veritat que fem camí, quan caminem; és el camí qui ens fa a nosaltres.

Llibres. Penso que sis llibres de viatges a peu ja no es poden considerar una anècdota personal o literà-

ria. Els sento com una part fonamental de la meua manera d'entendre la vida i la mena condició d'escriptor. Escriure és un intent de refer, allargar i comunicar el plaer d'haver vist.

Mosques. La tossuderia de les mosques sempre m'ha intrigat, la seva capacitat de fer camí amb nosaltres, al llarg de quilòmetres, si convé, mentre s'acosten al cap per davant i pel darrera, passen d'un braç a l'al-

tre, i quan inesperadament ens deixen s'han quedat a viure, per dir-ho així, en un altre territori, ¿o és que qualsevol indret, per allunyat que sigui, és país per a una mosca?

Una mosca se'm vol enganxar a la cara, potser atreta per la novetat d'un caminant –no he vist ningú que anés a peu, per aquestes terres, i menys al migdia assolat–, potser atreta per la suor, potser perquè no té res més a fer. La mosca enganxosa em segueix durant tres quilòmetres. O sigui que ha emigrat amb mi. ¿No tenen país, les mosques, ni família?

Natura. No sóc un devot de la natura com els excursionistes que la somien pura. M'agraden els

paisatges que em recordin, amb algun detall, que visc en el planeta de l'home. El bosc més bonic, per a mi, és el que té una clariana amb una masia, i millor encara si de la masia s'enfila un fil de fum. El moment més bonic d'un riu és quan té un pont. El camí és una delícia quan veus que s'adreça cap al fons de la vall, on hi ha un poble.

Ombra. Per les terres de secà, el camí és dur quan el sol és alt. De tant en tant cal buscar una ombra. Sovint són ombres destenyides, d'ametllers o arbres de fulla prima. Quan es troba una noguera, o una alzina tupida, en el moment que entro en el seu paraigua d'ombra és com si prenguess una dutxa. Després l'airet eixuga el front, i si puc dur-me un préssec a la boca són cinc minuts de reconstrucció interior. Des d'aquesta petita i fresca capella d'ombra, es veu com, a quatre passes, plou la llum feixuga i reverberant del migdia.

Parades. Un viatge a peu, com els que jo faig, parteix d'un plantejament absolutament oposat al d'una excursió o travessa muntanyenca. No es tracta de fer quaranta o cinquanta quilòmetres seguits, o qualsevol esforç encara més llarg i d'intensitat mantinguda, que pot durar dos o tres dies, després dels quals l'excursionista descansa.

Jo vull poder caminar deu dies, i cada dia trobar-me prou descansat per poder mantenir un ritme prou enèrgic i fer les etapes previstes; i l'endemà tornar-hi.

Perquè els peus no es ressentin –i sobretot no es facin butllofes o aquelles petites ferides que fan impossible continuar– i cada matí es recomenci el viatge en bones condicions, millorades per l'entrenament, cal fer parades periòdiques. La disciplina és bàsica. L'aparent facilitat amb què –sobretot en començar la fornada– es fan sis o set quilòmetres, pot induir a no aturar-se, encara. Salvant les excepcions d'un camí molt fàcil o d'un matí molt fresc, no respectar un horari de descans és un error. No cal, si no convé, fer una parada llarga. Es tracta, simplement, d'interrompre la marxa. Els excursionistes de grans tirades intensivament recorregudes no són partidàries d'aturar-se, però és que el seu objectiu és sortir i arribar. Però un caminant–escriptor no ha de batre rècords en poc temps, sinó que el seu objectiu és arribar cada tarda o cada vespre a un poble en condicions físiques i psíquiques per continuar caminant pels carrers i no sentir-se inclinat a renunciar a qualsevol curiositat. Per això, durant el trajecte, cal tenir la humilitat de fer parades periòdiques, encara

que en aquell moment semblin innecessàries.

Parets de pedra. La gent només s'hi fixa un moment, potser passant amb el cotxe, i pensa "fan bonic, aquests

murs, però al cap d'uns quants dies de caminar per aquestes terres, la presència constant dels murs de pedra impressiona. Parets que tanquen els camps, que quadriculen els termes de tots els pobles de l'Alt Maestrat; parets que aguanten els bancals, però no una sola paret sinó quinze o vint parets, l'una a quatre pans de l'altra, muntanya amunt; parets de pedra que s'enfilen pels vessants de les muntanyes en direcció al cim, i hi arriben, de manera que divideixen la muntanya com si fos un immens formatge en porcions, porcions que marquen els espais de pastura de cada u. Milers i milers de quilòmetres de paret de pedres sòlides que els homes d'aquest país havien pujat pam a pam, pedra a pedra.

És el testimoni d'una epopeia popular, anònima, enorme. Una construcció ara inservible, convertida en monument prehistòric —la història rural és una altra, ara— que es va enderrocant molt lentament, i aquesta lentitud és l'únic homenatge que reben les generacions que van ser capaces d'inventar un paisatge amb les seves mans.

Pedrís La literatura d'observació, com la relació social espontània, és obra dels pedrissos, en aquest país; el pedrís és un espai públic i gratuït, la taula de cafè és un territori llogable i delimitador.

Persianes. Ja som dins el poble. Passen dues dones, que vesteixen d'una manera senzilla i polida, com hem

vist arreu del Maestrat. I aviat es fiquen darrere una persiana, per entrar a casa. Hi ha un art de ficar-se darrere una persiana, hi ha un gest fàcil, elegant i ràpid, heretat de generacions. L'acció justa perquè la persiana s'obri només la mica també justa perquè el cos hi llisqui. Com si no l'haguessin tocada les mans, com si aquestes dones haguessin inventat ja fa segles el comandament a distància.

Primers passos. Són els primers passos, decidits, matinals. És un moment únic, irrepetible. Has somniat aquestes primeres passes que t'alliberen de tota dependència, que esborren el passat, fins

i tot el més recent, ei d'ahir, ei de fa una hora, unes passes que són com si s'haguessin posat en marxa les agulles d'un rellotge que no té números. Caminar es converteix, immediatament, en un mecanisme que no vol dir res, fora de tota programació i productivitat. Amb les primeres passes m'envaeix una profunda sensació d'innocència, com si el camí em rebategés a la inversa, anul·lant-me el nom, derogant qualsevol possible compromís.

Per això, durant aquesta estona inicial, s'ha de caminar en silenci, deixant-se impregnar pel doble plaer conjunt, físic i mental, del ritme, i gosaria dir que dominant l'avidesa de voler, ja, mirar massa el paisatge. Ja hi haurà temps d'observar cada cosa. Ara són els minuts durant els quals el caminant s'ha d'entrenar en el dejuni de la impaciència.

Quilòmetres. Unitat de longitud, diuen. Unitat de diversitat; no n'hi ha dos d'iguals.

Quilos. La panxa i la motxilla han de pesar poc.

Relacions. M'estic una estona en aquest espai de llum, parlant amb Pedro i amb un company que té al costat, que em sembla que es diu Vicent, gent natural, amb bon humor i tracte fàcil amb aquests dos forasters que no expliquen qui són, ni cal, acceptats en la colla d'ells, la colla de sempre, sense afalacs tafaners però també sense reticències. Em sento emotivament tocat per aquesta capacitat espontània d'oferir ponts de contacte humà, mai amb el gest excessiu, sempre amb la discreta mesura que faria possible una convivència llarga i còmoda. Fan com si demà, i l'altre, haguéssim de seguir aquí, però no hi serem, i no passarà res, i potser d'aquí a un quant temps algú parlarà en aquest cafè dels pobles que es van abandonant, i un altre dirà: "Aquells que van anar a les Alberedes..." i els jugadors de cartes no ho sentiran i algú, arrugant el front només un instant, dirà: "¿Qui?..."

Replans. Els replans permeten agafar

amb més ànim el graó següent, però segons com també fan que el camí sembli més llarg. Quan el caminant puja sense parar, l'esforç físic és més dur, però la sensació d'unitat de trajecte, si es pot dir així, és mentalment anestèsica. Només es té present arribar a dalt. En canvi, quan es troba un replà una mica llarg hi ha temps de respirar amb més calma, de deslliurar-se de la mecànica exigent de cada passa i de pensar. I el que es pensa és que aviat tocarà una altra pujada. Aquesta consciència de repetició de dificultat deu ser el que psicològicament allarga el camí.

Roques. Un caminant mai no està del tot sol en una vinya, en un prat, en un bosc, encara que avanci per

un camí desert. (Un home tampoc no està sol en la mar immensa, perquè almenys té una barca, un àmbit propi que el protegeix i el fa senyor d'alguna cosa). L'home, caminant per un roquissar, no té res. La soledat és absoluta. Fins i tot sentim com la roca es va fent el nostre senyor, com intenta aplanar-nos la mirada, tapiar-nos els ulls, com ens rebutja les mans, -com des de la base dels peus- ens endureix les cames, ens fa rígida la cintura i amenaça convertir-nos en una altra mica de roca sobre la roca.

Secà. A les terres de secà és on he trobat més caràcter, en el paisatge i en la gent. Descansant a l'ombra d'una olivera, camí de Vilalba dels Arcs, Isabel Martí em va dir: "Els paisatges humits, els paisatges de prats i

bosc, sempre hi seran, perquè es refan sols. Aquests paisatges de secà, en canvi, que s'han fet amb les mans, les mans que plantaven ceps, pujaven petits murs de pedra, es desfaran quan l'home els abandoni. Arribarà un dia que desapareixeran i ja ningú no els veurà mai més". És aquesta consciència el que fa posar una mirada tendra sobre la terra dura.

Set. Els meus primers viatges a peu van ser relativament còmodes, i la bóta de vi era un agradable company literari. Després m'ha tocat fer llargues caminades sota el sol d'agost, per terrenys accidentats i

"Sóc un escriptor que camina, i no un aspirant a batre rècords atlètics". ARXIU

absolutament solitaris. Un dia vaig arribar finalment a un poble i al taulell del cafè em vaig beure, seguits, dos litres d'aigua. Des d'aleshores he renunciat a la perillosa poesia per la terapèutica prosa: m'he penjat a la motxilla una cantimplora.

Tornar-hi. S'ha acabat el viatge. Tot és aquí mateix, encara. Podria tornar-hi, el cotxe m'hi portaria ràpidament, l'he retrobat al cap de vuit dies, aparcad, a punt. Tot és a prop, sí, però no puc tornar-hi. No és que no hi hagi camins ja, és que els mateixos camins, ara, porten a un altre lloc, els camins només serveixen per portar a un sol lloc i una sola vegada. El camí no em pot dur a vuit dies enrere.

¿S'ha acabat, doncs?

Ara només es pot pensar, pensar el que s'ha acabat. Si hi tornés destruiria l'únic que em queda del viatge, el pensament del que he viscut. És una temptació, tornar a un paisatge o a una persona per ganes d'incorporar-la al meu present, una temptació que he d'apartar. L'egoisme del sentiment. El caminant ha de practicar la renúncia. Ho sap i ho fa després de cada passa, però és veritat que l'última passa és la més difícil. És esborrar el camí sencer, i la gent del camí, i esborrar hores d'un mateix.

Uniforme. No vaig vestit de res, pel camí. No vaig vestit, sobretot, d'esportista. Sabates flexibles i senzilles, no d'aquestes que semblen caps hermètiques per a peus de campió del que sigui. Res de mitjons blancs de tennista distingit, sinó parells molt vells que aniré abandonant pel camí. Pantalons llargs ja molt gastats, que pugui atapeir sense escrúpols dins la motxilla quan camino amb els curts. Camisa suable sense fibres enganxoses. Un barret de palla, per les assolellades de l'agost, encara que ha quedat visiblement afectat per una gran tempesta d'aigua.

Vigília. Conec aquesta sensació d'altres vegades: la vigília de la caminada, mentre cau la tarda,

encantar-se mirant enllà, des d'un balcó, des dels afores del poble, mirant alguna cosa que no és allò que es pot veure; tampoc l'esforç d'imaginar, al contrari. És, sense esforç, anar-se compassant amb la progressiva passivitat del capvespre, buidar-se, com el paisatge que s'agrissa, de formes i colors coneguts; és com un ritual de vetlla, per despertar, demà net d'exigència i neguits, vestit de conformitat per a acceptar el de cada camí.

Xano-xano. Sóc un escriptor que camina, i no un aspirant a batre rècords atlètics. Però fer un viatge a peu no és fer una passejada d'uns quants dies. És important caminar seguit, amb passes decidides, una mica llargues, i mantenir un ritme adequat de marxa. Si es cau en la temptació -perquè el camí és planer, perquè ja veiem un poble al davant- de reduir l'energia de la passa i anar fent, xano-xano, el possible descans físic comporta el risc de la fatiga psíquica. Sempre hi ha excepcions, és clar, i un petit tram fet a poc a poc és possible que sigui satisfactori, però fins i tot aquest caminar més lent ha de ser regular. Avançar alternant es rebades potents i mandrositats no és, segons la meva experiència, gens recomanable. Es pot variar la velocitat -quan la pujada és forta, quan, sense aturar-nos, volem observar un determinat paisatge- però no convé afluixar el rigor de la passa. El xano-xano, el caminant destensat i conscientment gandul, s'ha de deixar per quan hàgim arribat al poble, quan passejar-hi badoquejant serà el plaer que ens espera.

J.M. Espinàs